

بازتاب فرهنگ کار در ضرب‌المثل‌های ترکی آذری (ص ۴۹-۷۲)

سید جواد طاهر اجارود،^۱ جواد نظری مقدم (نویسنده مسئول)،^۲ روشن بابایی همتی^۳

نوع مقاله: پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۱/۲۷

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۵/۲۶

چکیده

ضرب‌المثل‌ها به عنوان میراث شفاهی برجای مانده از فرهنگ جوامع مختلف، می‌تواند بازتابی از اعتقادات و باورها و ارزش‌ها و هنجارها و دیگر ابعاد هویتی جوامع باشد. کار و کارآفرینی در بستر و محیطی گسترش می‌یابد که ارزش‌ها و باورهای آن محیط، متناسب با فرهنگ کار و کارآفرینی باشد. فرهنگ کار می‌تواند در مثل‌ها و فرهنگ شفاهی جامعه بازتاب پیدا کند. بنابراین در این پژوهش تلاش شده است تا با رویکرد توصیفی-تحلیلی و با روش تحلیل محتوا، بازتاب فرهنگ کار در ضرب‌المثل‌های ترکی آذری بررسی و تحلیل شود. بدین منظور، تعداد ۴۷۵۱ ضرب‌المثل مطالعه شد. پس از خوانش ضرب‌المثل‌ها، مثل‌های ترکی آذری مرتبط با حوزه فرهنگ کار، ذیل هشت مقوله دسته‌بندی و تحلیل شد. یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که ارزش کار، تخصص و مهارت‌محوری، یاریگری و مشارکت، دوراندیشی و آینده‌نگری، توجه به زمان و نظم، ثروت، فردگرایی و تقدیرگرایی از مهم‌ترین مؤلفه‌های مربوط به فرهنگ کار هستند که در ضرب‌المثل‌های ترکی بازتاب پیدا کرده‌اند. بازتاب قابل توجه مؤلفه‌های فرهنگ کار در این ضرب‌المثل‌ها که در واقع، نمایاننده فرهنگ، هویت، باورها و اعتقادات بخشی از جامعه ایرانی است حاکی از وجود نگرش مثبت نسبت به کار در فرهنگ عامه مردمان این مناطق است.

کلمات کلیدی: فرهنگ عامه، ادبیات عامه، ضرب‌المثل، ترکی آذری، فرهنگ کار

^۱. کارشناس ارشد پژوهش اجتماعی، مؤسسه غیرانتفاعی کوشیار، رشت، ایران. Email: taher.seyedjavad@gmail.com

^۲. استادیار فرهنگ و ارتباطات، پژوهشکده گیلان‌شناسی دانشگاه گیلان، رشت، ایران. Email: j.moghaddam@guilan.ac.ir

^۳. استادیار جغرافیا، پژوهشکده گیلان‌شناسی دانشگاه گیلان، رشت، ایران. Email: r.babaei@guilan.ac.ir

۱. مقدمه

ضرب‌المثل‌ها به عنوان بخش مهمی از میراث فرهنگ عامه، نمایانده فرهنگ، شخصیت، اعتقادات و باورهای جوامع مختلف هستند. با عنایت به رابطه عمیق میان فرهنگ و عنصر زبان، میراث زبانی فرهنگ عامه به نوعی می‌تواند منش‌ها و فرهنگ‌های جوامع را در خود بازتابانند (نک. فرهادی، ۱۳۸۸: ۴۶۲). ضرب‌المثل‌ها با توجه به کاربرد مستمرشان در زندگی روزمره و از نسلی به نسلی دیگر و رواج در بین عموم مردم، از منابع مهم شناخت فرهنگ و ارزش‌های یک جامعه به شمار می‌روند. اساساً برای شناخت لایه‌های فرهنگی و تاریخی جوامع، بررسی ادبیات عامه، مخصوصاً ضرب‌المثل‌ها ضرورت زیادی دارد (نک. آزاد ارملی و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۴).

برای رسیدن به اهداف توسعه، توجه به فرهنگ کار و کارآفرینی، امری ضروری است؛ زیرا بین فرهنگ و توسعه اقتصادی، رابطه‌ای متقابل وجود دارد. اهمیت این موضوع تا اندازه‌ای است که در این‌باره گفته شده است، هرگونه تغییر و سیاستگذاری در حوزه توسعه اقتصادی بدون توجه به عناصر فرهنگی و هویتی جامعه، بی‌حاصل خواهد بود. لذا در برنامه‌های توسعه‌ای، به عناصر فرهنگی، بیش از پیش توجه می‌شود تا جایی که توسعه فرهنگی مؤثرتر از توسعه اقتصادی و عامل پویایی و نوآوری جامعه تلقی می‌شود (نک. عربی و شیخی، ۱۳۸۹: ۱۴۴).

نهادینه‌شدن فرهنگ کار در هر جامعه‌ای می‌تواند یکی از مهم‌ترین مولفه‌های تأثیرگذار در توسعه باشد. فرهنگ کار و کارآفرینی در شرایط و بستری امکان‌گسترش دارد که در آن جامعه فرهنگ کار و تلاش و کارآفرینی جزئی از ارزش‌ها و باورهای جامعه و محیط باشد و فرهنگ آن جامعه متناسب با فرهنگ کار باشد. به عبارت دیگر، جامعه‌ای به سمت پیشرفت حرکت خواهد کرد که مردمان آن به انجام کار و تلاش تمایل بیشتری داشته باشند (نک. احمدی، ۱۳۹۱: ۲۲). بنابراین برای شناخت و مطالعه فرهنگ کار و کارآفرینی در جامعه می‌توان به میراث شفاهی و گفتاری جامعه رجوع کرد و در این زمینه ضرب‌المثل‌ها به مثابه یکی از موارث فرهنگ عامه اهمیت بیشتری پیدا می‌کنند؛ زیرا بازتاباننده ارزش‌ها و باورهای یک جامعه هستند و می‌توانند نشان دهند که در آن جامعه چه نگرشی نسبت به کار وجود دارد. در خصوص نسبت میان نگرش و ارزش‌های یک جامعه و توسعه اقتصادی، پژوهش مک کله لند (۱۹۶۱) می‌تواند یک نمونه جالب توجه باشد. او در پژوهش خود به رابطه میان وجود انگیزه پیشرفت در ذهن جامعه و توسعه اقتصادی کشورها پرداخته و به این نتیجه رسیده است که آثار ادبی شفاهی و مکتوب مانند قصه‌ها و افسانه‌ها و حکایات و آثار فرهنگ عامه می‌توانند نشان دهند تا چه اندازه انگیزه موفقیت در ذهن و ضمیر افراد آن جامعه وجود دارد. مک‌کله‌لند با مقایسه آثار ادبی کشورها با یکدیگر دریافت که کشورهایی که «انگیزه و نیاز به موفقیت» در آثار ادبی‌شان بیشتر بازتاب یافته است، در واقعیت نیز بیشتر به توسعه اقتصادی دست یافته‌اند (نک. روشه، ۱۳۹۲: ۱۴۶).

شماری از پژوهش‌ها در ایران وجود ضعف فرهنگ کار در جامعه ایران را یکی از مهم‌ترین موانع توسعه معرفی می‌کنند و بر ضعف فرهنگ کار در جامعه ایرانی تأکید دارند (نک. نهاوندی و مقدم اصل، ۱۳۹۵؛ معیدفر، ۱۳۸۵). متون مربوط به خلیات ایرانیان نیز تنبلی، عدم مسئولیت‌پذیری و عدم روحیه مشارکت و دیگر ویژگی‌های خلّی را به انسان ایرانی نسبت می‌دهند و معتقدند این ویژگی‌ها یک درد تاریخی به شمار می‌رود که همواره با انسان ایرانی همراه بوده و پیوسته بازتولید شده است و این عوامل از جمله موانع توسعه‌یافتگی ماست (نک. پیران، ۱۳۸۴؛ سریع‌القلم، ۱۳۸۶؛ قاضی‌مرادی، ۱۳۸۹).

همان‌طور که اشاره شد یکی از پیش‌زمینه‌های تحقق توسعه در یک جامعه، وجود ارزش‌ها و فرهنگ کار و تلاش در آن جامعه است. از طرفی یکی از مهم‌ترین منابع شناخت جامعه، ادبیات عامه و ضرب‌المثل‌ها هستند که بخشی از سنت گفتاری و میراث فرهنگ عامه به شمار می‌روند. از طرفی ارزش‌ها و نگرش‌ها ریشه در ناخودآگاه جمعی یک ملت دارد که در ضرب‌المثل‌ها امکان بازنمایی پیدا می‌کنند و حتی گاه می‌توانند به تعمیق و نهادینه‌شدن یک فرهنگ یا انگاره یا ارزش‌ها بینجامند. بر اساس این و به منظور رسیدن به تصویری نسبتاً روشن از جامعه ایرانی به سراغ بخشی از میراث فرهنگ‌های محلی و ضرب‌المثل‌های ترکی آذری رفتیم. هدف از این پژوهش، بررسی فرهنگ کار و کارآفرینی در فرهنگ ترکی آذری است و تلاش می‌شود به این پرسش‌ها پاسخ داده شود که بازتاب فرهنگ کار در ضرب‌المثل‌های ترکی آذری چگونه است؟ در فرهنگ عامه آذری، فرهنگ کار چگونه بازنمایی شده است؟ چه مؤلفه‌هایی از فرهنگ کار در ضرب‌المثل‌های آذری بازنمایی شده است؟

۱-۱. پیشینه تحقیق

دهقانی و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهش خود با استفاده از روش تحلیل محتوا به بررسی مؤلفه‌های فرهنگ سازمانی با تمرکز بر ضرب‌المثل‌های فارسی پرداخته‌اند. بررسی ۱۲۰۰ نمونه از ضرب‌المثل‌ها در این مطالعه مشخص می‌کند که این بخش از میراث ادبیات عامه توان تبیین مؤلفه‌های فرهنگ سازمانی در ایران را دارد و خوانش این متون نشان می‌دهد که فرهنگ سازمانی در ایران واجد ویژگی‌هایی از قبیل فردگرایی، دوری از تضاد، فاصله قدرت زیاد و مردسالاری است.

ظاهری عبدوند (۱۳۹۷) در پژوهش خود با عنوان «بازنمایی فرهنگ کار و کارآفرینی در ضرب‌المثل‌های بختیاری» با روش تحلیل محتوا به بررسی فرهنگ کار در فرهنگ بختیاری پرداخته است. این بررسی نشان می‌دهد سخت‌کوشی، مسئولیت‌پذیری، مراقبت، خلاقیت، قانون‌مندی و عقل‌گرایی، از جمله مؤلفه‌های مثبت فرهنگ کار در فرهنگ بختیاری هستند. این نگرش‌ها، با فرهنگ کارآفرینی همخوانی دارند؛ اما نگرش مثبت به تقدیرگرایی، توجه به پایگاه انتسابی و نگرش منفی به خلاقیت و کار

زنان، از جمله مؤلفه‌های منفی فرهنگ کار هستند که در مثل‌های بختیاری بازتاب یافته و بر ضعف فرهنگ کار و کارآفرینی در فرهنگ بختیاری دلالت دارند.

پژوهش ازکیا و پاک‌سرشت (۱۳۷۷) نشان می‌دهد که ویژگی‌های مقوم توسعه در ضرب‌المثل‌های کردی، بیشتر از ویژگی‌های ناسازگار با توسعه انعکاس پیدا کرده است. در نتیجه می‌توان گفت ویژگی‌های فرهنگی سازگار با توسعه در فرهنگ جامعه کرد وجود دارد. این در حالی است که بخشی از پژوهش‌های حوزه خلیقات ایرانیان، علت توسعه‌نیافتگی ایرانیان را در ویژگی‌های فرهنگی و نگرش منفی آنان نسبت به کار و به طور کلی، ضعف فرهنگ کار معرفی می‌کنند.

آزاد ارمکی و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهش خود به بررسی نگرش نسبت به توسعه در میان جامعه لرستان پرداخته‌اند. در این مطالعه تلاش شده است که با تکیه بر ضرب‌المثل‌های لری، مقوله‌های مرتبط با فرهنگ کار و نگرش مثبت یا منفی نسبت به توسعه استخراج شود. نتایج پژوهش آنان، نشان می‌دهد که مقوله‌هایی مثل محافظه‌کاری و سازگاری، عدم نیاز به پیشرفت، تقدیرگرایی، جایگاه انتسابی، عام‌گرایی، نگاه به ثروت، نگاه جنسیتی و فردگرایی، فراوانی بیشتری در مثل‌ها داشته است و مضمون مثل‌های لری، ناسازگار با مسئله توسعه است.

حاجی محمدیاری (۱۳۹۵) در مطالعه خود به بررسی تجلی و بازتاب دو مقوله کار و یادگیری در سنت‌های گفتاری پرداخته است. در این پژوهش، جلوه‌های کار جمعی در سنت‌های گفتاری مردم ایران (در فضای کسب و کار) به منظور اشاعه فرهنگ اقتصادی و بهره‌گیری از نتایج و پیامدهای حاصل از آن در برنامه‌های رسانه‌ای و رادیویی و تلویزیونی ارایه شده است.

ساروخانی و قبادی (۱۳۸۶) با اتخاذ رویکردی تفسیری و تحلیلی به بررسی روایت اجتماعی و فرهنگی قصه‌های فرهنگ عامه مردم ترکمن پرداخته‌اند. در این پژوهش نتیجه گرفته شده است که ضرب‌المثل‌ها به‌مثابه یک نشانه، حامل پیام‌های معرفتی و شناختی هستند و ارزش‌ها و ایستارهای جامعه در آن‌ها انعکاس پیدا می‌کند. ملکی (۱۳۹۱) در پژوهش خود با عنوان «ضرب‌المثل‌های اقتصادی»، ضرب‌المثل‌های فارسی را از حیث توجه به مفاهیم اقتصادی مطالعه و بررسی کرده است و عزتی (۱۳۹۱) در پژوهشی درباره ضرب‌المثل‌های فارسی نشان می‌دهد که مؤلفه‌هایی مانند اهمیت کار، نکوهش تجمل‌گرایی و تبلی، برنامه‌ریزی کاری و آینده‌نگری، مشاورت و همفکری و به دست آوردن روزی حلال، در ادبیات عامه ایرانیان بازتاب پیدا کرده است.

با مطالعه آثار و سوابق بحث می‌توان دریافت که تاکنون پژوهشی در خصوص چگونگی بازتاب فرهنگ کار در ضرب‌المثل‌های ترکی آذری صورت نگرفته است. لذا در این مطالعه تلاش می‌شود تا ضمن تمرکز بر متون ادبیات عامه و محتوای مثل‌های ترکی آذری، مؤلفه‌های مرتبط با حوزه فرهنگ کار در مثل‌ها و فرهنگ آذری، تحلیل و بررسی شود.

۲-۱. فرهنگ کار

از نگاه اسمیت^۱ و نوبل^۲ (۲۰۰۴) فرهنگ کار به مجموعه‌ای از رفتارهای درونی شده، مطلوب و مناسب در میان کارکنان و مردم اطلاق می‌شود که جهت توسعه جامعه ضروری و لازم است. اگر مجموعه‌ای از ارزش‌ها، هنجارها و نظام اعتقادات یک جامعه را فرهنگ بدانیم در این صورت مقصود از فرهنگ کار می‌تواند مجموعه‌ای از ارزش‌ها، باورها و دانش‌های مشترک و پذیرفته‌شده یک گروه کاری در انجام فعالیت‌های معطوف به حوزه کاری خود باشد (نک. جعفری و حبیبی ۱۳۸۱: ۷۱). از نگاه گیدنز^۳ فرهنگ کار مجموعه ارزش‌ها و هنجارهایی است که اعضای یک گروه دارند و از آن پیروی می‌کنند (نک. گیدنز، ۱۳۷۳: ۳۶). در واقع، فرهنگ کار مجموعه عواملی است که انسان را به سوی کار و تلاش سوق می‌دهد و در فرد ایجاد انگیزه و میل به انجام کار ایجاد می‌کند (نک. سلیمی ۱۳۷۲: ۱۳).

توجه به عوامل تأثیرگذار در انگیزه نیروی انسانی در سازمان از جمله موضوعات بسیار مهم حوزه فرهنگ کار است که امروزه مورد توجه اندیشوران علم مدیریت قرار گرفته است. عواملی همچون متغیرهای اجتماعی برای شناخت رفتار نیروی انسانی در حوزه کار، عوامل روانی در جهت رفع نیازهای کارکنان، افزایش کارایی سازمان از طریق ایجاد حس تعلق افراد به کار در سازمان‌ها و به طور کلی می‌توان گفت نگرش مثبت به کار و برخورداری از وجدان کار بالا، از جمله اجزای تشکیل‌دهنده فرهنگ کار در سازمان و نقطه آغاز کار بهتر و رسیدن به کارایی و بهره‌وری مطلوب است (نک. مجتبی نائینی، ۱۳۷۲: ۶).

در واقع، وجود فرهنگ کار قوی و مثبت در یک سازمان، به معنی وجود انگیزه، همکاری و هم‌فکری و شور و نشاط در محیط کار و استقبال افراد از تغییرات است. در این شرایط، افراد به دنبال دریافت حقی فراتر از ضوابط پذیرفته شده نیستند و سلامت کارکنان حفظ می‌شود. اما در شرایط فرهنگ کاری ضعیف، افراد به دنبال فرار از کار، عدم مسئولیت‌پذیری، تنش و اختلاف و حفظ منافع فردی هستند. در نتیجه، ضعف کیفیت و کمیت تولیدات و به دلیل مناسبات کاری نامناسب، فشارها و تنش محیط کاری و مسائل روحی و روانی مرتبط با کار افزایش یافته و ایمنی محیط کار کاهش می‌یابد. در این زمینه باید توجه داشت که نیروی انسانی به عنوان مهم‌ترین عامل تأثیرپذیر و تأثیرگذار بر فرهنگ کار جامعه مطرح است (نک. جعفری و حبیبی ۱۳۸۱: ۷۰).

نگرش نسبت به کار، وجدان کاری، نظم، انتقادپذیری، روحیه مشارکتی و مشورت در انجام کارها، تقدیرگرایی، نگاه فرد به ثروت، فردگرایی، وظیفه‌شناسی، خطرپذیری و دوراندیشی و سخت‌کوشی، رعایت تقسیمات کاری و مسائل سازمانی، عقل‌گرایی و تفکر منطقی در انجام امور، آموزش‌پذیری،

1 . Smith
2 . Noble
3 .Giddens

صرفه‌جویی، انعطاف‌پذیری، علاقه و دلبستگی به کار، رعایت بهداشت حرفه‌ای، بهره‌گیری از فناوری‌های جدید از جمله مؤلفه‌های فرهنگ کار به شمار می‌روند (نک. عربی و شیخیانی، ۱۳۸۹: ۱۴۹؛ سبحانی، ۱۳۸۳: ۳).

مؤلفه‌های فرهنگ کار (عربی و شیخیانی، ۱۳۸۹، سبحانی، ۱۳۸۳، آزاد ارمکی، ۱۳۹۲)

شاخص	توصیف
سخت‌کوشی	تمایل به انجام کار زیاد و تحمل و تلاش زیاد برای انجام کار
همکاری گروهی و مشورت	انجام کار گروهی و استفاده از نظرات و مشورت دیگران در فرایند کار
میل به کسب ثروت	تمایل به به دست آوردن سرمایه و سود و ثروت
رعایت نظم و انضباط	توجه به زمان و ترتیب امور در کار، انضباط در انجام امور
مسئولیت‌پذیری	قبول وظایف و پاسخگویی در برابر وظایف محوله
تقدیرگرایی	تسلیم شدن در برابر آنچه در زندگی از قبل مقدر شده است
صرفه‌جویی	استفاده درست از منابع و پرهیز از هدر رفت آن
آموزش‌پذیری	آمادگی برای کسب مهارت و دانش جهت افزایش سطح توانایی
انعطاف‌پذیری	آمادگی جهت تغییر رفتار به اقتضاء شرایط
رضایت از کار	احساس تعلق و وابستگی به کار و محیط کاری
دوراندیشی	عاقبت‌اندیشی و آینده‌نگری و تدبیر و عقلانیت در فرایند انجام کار
خلافت در امور	ایده‌های نو جهت انجام بهتر کارها
تخصص‌محوری	توجه به مهارت فرد در زمینه حرفه‌ای و کاری مورد نظر
رعایت اصول ایمنی و بهداشت	توجه به مسائل بهداشتی و ایمنی کار جهت ارتقای سلامت فردی کارکنان
استفاده از فناوری جدید	بهره‌گیری از شیوه‌های نو و فناوری‌های جدید در انجام کارها
فردگرایی	خودانگیزی و استقلال و توجه به عاملیت فرد در انجام کار

۳-۱. روش پژوهش

این پژوهش، توصیفی-تحلیلی است و در آن تلاش می‌شود با استفاده از روش تحلیل محتوا ضمن رجوع به متون ادبیات عامه، به بررسی چگونگی بازتاب فرهنگ کار در ضرب‌المثل‌های ترکی آذری پرداخته شود. «تحلیل محتوا روشی برای مطالعه و تحلیل ارتباطات به شیوه‌ای نظام‌مند، عینی و کمی با هدف اندازه‌گیری متغیرها است» (راجردی، ۱۳۸۴: ۲۱۷) و «به هر روش استنباطی اطلاق می‌شود که به صورت منظم، عینی و به منظور تعیین ویژگی‌های پیام‌ها به کار برده می‌شود» (دلاور، ۱۳۹۵: ۲۷۵). واحد تحلیل در این تحقیق، ضرب‌المثل است. نقطه تمرکز این پژوهش، ضرب‌المثل‌های ترکی آذری و کتاب «ادبیات شفاهی آذربایجان» نوشته عبدالله محمدی است. این کتاب دو جلدی حاوی ۴۷۵۱

ضرب‌المثل ترکی است که به عنوان جامعه آماری پژوهش در نظر گرفته شده است. پس از خوانش مکرر مثل‌ها و حذف مثل‌هایی با مضامین مشترک، تعداد ۲۲۶ ضرب‌المثل مرتبط با حوزه کار استخراج گردید. در نهایت، ضرب‌المثل‌های استخراج شده در قالب مقوله‌های کلان دسته‌بندی شدند. محتوای ضرب‌المثل‌ها و مقوله‌های تعریف شده دلالت بر چگونگی فرهنگ کار در فرهنگ عامه آذری دارد.

۲. بحث

۲-۱. مؤلفه‌های فرهنگ کار

اهتمام به کار و تلاش، یاریگری و مشارکت، فردگرایی، تخصص‌گرایی و تجربه‌محوری، دوراندیشی و آینده‌نگری، عنصر زمان و نظم و قاعده در کار، تقدیرگرایی و ثروت، از جمله مهم‌ترین مؤلفه‌های مربوط به کار در فرهنگ ترکی آذری به شمار می‌روند که در ادامه ضمن بیان مصادیق آن‌ها در قالب ضرب‌المثل‌ها، تحلیل و بررسی می‌شوند.

۲-۱-۱. اهتمام به کار و تلاش

«اهتمام و توجه به کار و داشتن پشتکار از عوامل موفقیت در فرایند کار به حساب می‌آید» (سید نورانی و وفایی یگانه، ۱۳۸۹: ۷۱). توجه به کار و تلاش از جمله مؤلفه‌هایی است که در ضرب‌المثل‌های ترکی آذری به طور برجسته‌ای بازتاب یافته است (۸۹ ضرب‌المثل / ۳۸/۰۵ درصد). وجود مثل‌های متعدد با مضامین اهمیت کار و تلاش و ستایش کسب روزی و نکوهش تبلی و بیکاری، حاکی از آن است که این مؤلفه یکی از ارزش‌های مردمان مناطقی با زبان ترکی آذری است. در اغلب این دست از ضرب‌المثل‌ها بر لزوم توجه به کار و فعالیت و تلاش برای به دست آوردن رزق و روزی و پرهیز از سکون و تبلی و سربار بودن فرد اشاره و تأکید شده است. این بخش از مثل‌ها به دو دسته تقسیم‌بندی می‌شوند؛ در یک دسته از مثل‌ها نفس کار و تلاش مورد ستایش قرار گرفته و ارزش شمرده می‌شود و دسته دوم مثل‌هایی هستند که به نکوهش تبلی و بیکاری تأکید دارند.

۲-۱-۱-۲. ستایش کار و تلاش

در ۳۶ مورد از این مثل‌های ترکی آذری، نفس کار و تلاش مورد ستایش قرار گرفته است. در این ضرب‌المثل‌ها به ضرورت توجه به کار و تلاش جهت کسب روزی و لزوم پیوند زندگی انسان با مفهوم کار اشاره می‌شود. اگرچه در فرهنگ ترکی آذری در چارچوب نگرش توحیدی بر توجه به خداوند به عنوان روزی-دهنده انسان تأکید می‌شود اما در تعدادی از ضرب‌المثل‌ها به این نکته اشاره شده که کسب روزی در گرو حرکت و تلاش فرد به دست می‌آید و برکت در سایه حرکت، شامل حال آدمی خواهد شد. در یکی از مثل‌ها آمده است که: «آللاه باشند تُوکَمَز، گرک اوزون چالیشاسان.» / خداوند از بالای سر نمی‌ریزد، خودت باید (برای کسب روزی) تلاش کنی.

اهمیت کار در این فرهنگ تا جایی است که وجه تفاوت انسان و حیوان را می‌توان در توجه به کار و تلاش دانست. به همین خاطر است که در این زبان گفته شده است که «حیوانین دیشینه باخارلار، اینسانین ایشینه.» / به دندان حیوان نگاه می‌کنند، به کار انسان؛ یعنی سلامت حیوان به دندان است و شایستگی انسان به هوش و عملش. شاید به بیانی عامیانه در قالب این ضرب‌المثل خواسته شده تا انسانی را که اهل تلاش و کار نیست و بیکار و سرگرم خوردن و آشامیدن است، همدریف با حیوان قرار دهند و ملاک و شاخص شایستگی انسان‌ها را میزان توجه و اهتمام آنان به کار معرفی کنند.

در این دسته از مثل‌ها مفهوم جوانمردی، جوهره انسانی، قدرت و کسب منفعت و سود با مفهوم کار و تلاش پیوند خورده است.

برگردان	ضرب‌المثل
هرکس گریه نکند ناناش / پستانش نمی‌دهند.	آغلامیانا په په / مَمَه یُوخدی âylâ miyânâ papa mama yoxdi
جوانمرد، روزی‌اش را از (داخل) سنگ در می‌آورد.	مردکیشی چۆرگین داشدان چیخاردار. mardkişi çorgin dâşdân çixârdâr
کار، جوهر انسان است.	ایش اینسانین جُوهری دی. iş insânin dʒohari di
خداوند به آدم دست داده است.	آللاه آدما آل وئربیدی. âllâh âdmâ al veribdi
دست، از بازو قدرت می‌گیرد.	آل، قولدان قُوت آلار. al quldân qovot âlâr
اگر نان و عسل می‌خواهی، پارو به دست بگیر.	ایستی سَن بال چۆره ک، آل آلووه بِل کۆزه ک. isti san bâl çura k âl alova bel kura k
آهنی که کار کند، زنگ نمی‌زند.	ایشدی یِن دَمیری، پاس باسماز. işdi yan damiri pâs bâsmâz
کسی که کار نکند نمی‌خورد، کار کن و بخور.	ایشده میین دیشده مَز، ایشده دیشده. işda miyan dişda maz işda dişda
اگر یک گندم نکاری، هزار گندم نمی‌توانی درو کنی.	بیریغدا اکمه‌سُون، مین بیغدا بیچمَزَسَن. bir biydâ akma sun min biydâ biçmâzsân
با بسم‌الله گفتن، گراز از بوستان خارج نمی‌شود.	بیسَم الله دِئَمکَن، دُووز بُوستان نان چیخماز. bismellâh demaknan doz bustân nân çixmâz
تلاشگر سود می‌کند.	چالیشان، قازآنار. çalışân qâzânâr

چالیشمایان، آج قالار.

çalışmâyan âj qâlâr

کسی که کار نکند، گرسنه می‌ماند.

۲-۱-۲. سرزنش تنبلی

همان طور که اشاره شد در شمار دیگری از ضرب‌المثل‌های ترکی آذری، بیکاری و تنبلی نکوهش شده است. این دسته از مثل‌ها از فراوانی قابل توجهی در ادبیات عامه ترکی آذری برخوردار هستند (۵۳ مورد). در این ضرب‌المثل‌ها انسان بیکار و بی‌عار و تنبلی که تلاش نمی‌کند به گاو نری تشبیه شده که قادر به حرکت و بردن بار نیست «پَنَلَه یاتان اُوکُوز، یوک گُوتُورَه مَز» / گاونری که این طوری خوابیده، نمی‌تواند بار بردارد.

در فرهنگ عامه ترکی آذری، تنبلی برادر فقر و گدایی است. «تَنَبَل، دیلَنچی نین قارداشیدی» / تنبل، برادر گداست. انسان تنبل کسی است که چشمش به دست دیگری است یا عادت به مفتخواری دارد و کسی است که به دارایی پدرش چشم دوخته باشد. در یکی از مثل‌ها انسان فقیر از آنجا که دست به تلاش و کار نمی‌زند و از خداوند طلب روزی دارد مورد سرزنش قرار گرفته است. «آخ وای نان چیخار کاسیین جانی، اولته جَک دیه ر آلاله کریم دی!» / جان فقیر با آه و ناله در می‌آید، تا دم مرگ می‌گوید: خدا کریم است.

سربرار دیگران بودن، چشم انداختن به دست دیگران یا اموال پدر، عدم مسئولیت‌پذیری، از کار فرار کردن، سکون و خستگی، مفتخواری، کسر شأن دانستن کار و نازپرور بودن از جمله مضامینی است که در این دسته از ضرب‌المثل‌ها در توصیف یا نقد و نکوهش تنبلی و بیکاری به آن اشاره شده است.

ضرب‌المثل	برگردان
آلین یاشدان قُوریا، ویرماز. alin yâşdan quryâ virmâz	دستش را به تر و خشک نمی‌زند. (مفت‌خور است)
اوژدا بییب اُورتادا گَزیر. uzdâ beib urtâdâ qazir	بالای سفره غذا می‌خورد، در وسط هم می‌چرخد.
تَنَبَل داغدا قار گُوردی، یُورغانینا بُوروندی. tanbal dâydâ qâr qordi yuryâninâ burondi	تنبل در کوه برف دید، لحاف را به دور خود پیچاند.
دَدَه مین دامین یخ‌میشام کی، قار کوری می‌یم. dada mindâmin yexmişâm ki qâr kori miyam	خانه پدرم را خراب کردم تا برف پارو نکنم.

سَن آقا، مَن آقا، اینکَلری کیم ساغا؟ san âqâ man âqâ inkalari kim sâyâ	تو آقا، من آقا، پس گاوها را کی بدوشد؟
قاز اوتاریر. qâz utârir	غاز می‌چراند.
یئمگین اوستاسی، ایشکَمگین خَسْتَه‌سی. yemagin ustâsi iřlamagin xastasi	استاد خوردن است، اما وقتی که نام کارکردن می‌آید مریض می‌شود.
آتا مالینا گُوز تیکن، آج قالار. âtâ mâlinâ goz tikan âj qâlâr	کسی که به دارایی پدرش چشم دوخته باشد، گرسنه می‌ماند.
عارسیز اوزونَه توپوروبلَر، یاغیش یاغیر دئمیش. ârsiz uzuna topuroblar yâyiř yâyir demiř	تو صورت آدم بی‌عار تف کردند، گفته: باران می‌بارد!
آج تُویوغ یاتار یوخودا داری گُورَر. âj toyuy yâtâr yoxudâ dâri qurar	مرغ گرسنه می‌خواهد و در خواب ارزن می‌بیند.
آستاتین ایشی قالماز، خَسْتَه نین ایشی قالار. âstâtin iři qâlmâz xasta nin iři qâlâr	آدم کاری و حرفه‌ای، کارش نمی‌ماند، کار آدم خسته می‌ماند.
آللاه وِئردیکجَن، بَندَه گومانا تَؤْشَر. âlâh ,erdikjan banda gumânâ tořar	هر چه قدر خدا می‌دهد بنده، بد عادت می‌شود.
آریندِیگین نَن، آیی یا / اِرمَنِه دایی دئیر. arindigin nan âyi yâ ermani dâyi deir	از تبلی به خرس / ارمنی، دایی می‌گوید.
آله باخاندی. ale bâxândi	چشمش به دست دیگران است.
تَبَلَه دَئدیلَر: قایینی اورت. دَئدی: یِئِل اَسَر اُورتر. tanbala dedilar qâpini urt dedi yel asar urter	به تبیل گفتند: در را ببند، گفت: باد می‌وزد می‌بندد.

۲-۱-۲. یاریگری و مشارکت

مشارکت به معنی به کار گرفتن ظرفیت و منابع شخصی با هدف سهیم‌شدن در یک فعالیت جمعی (محسنی و جاراللهی، ۱۳۸۲: ۱۲) و اجتناب از خودمداری و تک‌روی است. موبوری (۲۰۰۹) کار جمعی و مشارکتی را به عنوان یکی از مؤلفه‌های مثبت فرهنگ کار معرفی می‌کند و افرادی که واجد روحیه مشارکت‌جویانه و رفتار جمع‌گرایانه هستند در شمار کسانی هستند که دارای فرهنگ کار مطلوب و خوب ارزیابی می‌شوند (نک. عربی و شیخانی، ۱۳۸۹: ۱۵۱). بررسی ضرب‌المثل‌های ترکی آذری نشان می‌دهد که کار جمعی و مشارکتی و یابوری، یکی از ارزش‌ها و مؤلفه‌های فرهنگ کار در فرهنگ ترکی آذری به شمار می‌رود.

در بخشی از این ضرب‌المثل‌ها تک‌روی مورد نکوهش قرار گرفته و بر لزوم دستگیری و یاریگری و رفتارهای مشارکت‌جویانه تأکید شده است (۸ مورد / ۵۳/۳ درصد).

در برخی از متونی که به توصیف ایرانیان پرداخته‌اند همواره بر تک‌روی ایرانیان اشاره شده است (نک. قاضی‌مرادی، ۱۳۸۹؛ نراقی، ۱۳۸۰) و در برخی متون برای تقویت این مدعا شواهدی از بازتاب فرهنگ غیرمشارکتی و خودمدارانه و اقتدارگرایانه ایرانیان در ادبیات و امثال ارائه می‌گردد (نک. کدیور، ۱۳۷۴)، در حالی که متون و میراث ادبی و محتوای ضرب‌المثل‌های فارسی و زبان‌های محلی سرشار از مضامینی است که بر کار جمعی و مشارکت و همگرایی توصیه و تأکید دارد. مفاهیمی نظیر دست و دستگیری که با واژه‌هایی نظیر همیاری و همکاری به نوعی هم‌معنایی دارد؛ در این دسته از ضرب‌المثل‌ها به چشم می‌خورد.

ضرب‌المثل	برگردان
آل آلی یُووار، آلدَه دُوئر اوزی یووار al ali yuvâr alda donar uzi yuvâr	دست، دست را می‌شوید، دست هم بر می‌گردد صورت را می‌شوید.
اِئل گوجی، سِئل گوجی. el goji sel goji	قدرت ایل، به اندازه قدرت سیل است.
بو آل او آله کومَکدی bu al u ala komakdi	این دست کمک آن دست است.
بیر آل آی یِر، ایکی آل بیچِر. bir al ay yar iki al biçâr	یک دست خم می‌کند، دو دست درو می‌نماید.
بیرآلدَه ایکی قارپیز، گُوتورمَک اُولماز. bîr alde iki qârpiz guturmak ulmâz	با یک دست، نمی‌توان دو تا هندوانه را برداشت.
بیرآلین نِیی وار؟ ایکی آلین سَسی وار! biralin nayî vâr iki alin sasi vâr	یک دست چی دارد؟ اما دو دست صدا دارد.
دونیادا جَهد اِئلَه یارأول، بار اُولما dunyâdâ jâhd îla yârul bâr ulmâ	تلاش کن در دنیا، کمک و یار باش، نه سربار.

۲-۳. توجه به عنصر زمان و نظم

توجه به زمان و استفاده از فرصت‌ها در مراحل انجام کار از دیگر مؤلفه‌های مربوط به کار است که در ۳۷ مورد (۱۶/۳ درصد) از ضرب‌المثل‌های ترکی آذری بازتاب پیدا کرده است. در بخش قابل توجهی از مثل‌های ترکی آذری بر مغتنم‌شمردن فرصت و استفاده از آن و عدم اتلاف وقت و سرمایه زمان در زندگی و نیز فرایند اجرای کار تأکید شده است.

همچنین در این دسته از ضرب‌المثل‌ها به دقت بر رعایت ترتیب و مراحل انجام کار و اینکه هر کاری باید در وقت مناسب خود انجام شود توصیه شده و عدم استفاده درست از زمان و نیز اتلاف آن مورد سرزنش قرار گرفته است.

صبر و حوصله و عدم شتابزدگی در انجام کارها می‌تواند منجر به وصول نتیجه مطلوب شود اما گاهی شتابزدگی موجب اتلاف سرمایه و وقت و انرژی در کار می‌شود و انسان از رسیدن به هدف باز می‌ماند. به همین خاطر در یکی از مثل‌ها آمده است که « تَلَسْمَك ایش بیتیرمز، وَقت ایتیرر » / کسی که عجله کند، کار تمام نمی‌کند. (بلکه) زمان را از دست می‌دهد.

برای رسیدن به هدف مطلوب در حوزه کار باید کارها را در موعد مشخص آن به انجام رساند و از تلمبار کردن و به تعویق انداختن کارها اجتناب کرد؛ چرا که «قالان ایشه، قار یاغار» / روی کار عقب افتاده برف می‌بارد. از طرفی، در کارها لازم است ترتیب انجام کارها و فراهم نمودن مقدمات انجام آن‌ها در موعد و زمان مشخص لحاظ شود، در غیر این صورت، هدف از انجام کار محقق نمی‌شود. « سؤزونن پیلو اولماز، یاغانان دوگی ایسترر » / پلو با حرف نمی‌شود، روغن و برنج می‌خواهد (اشاره به تهیه مقدمات کار).

در فرهنگ عامه همواره بر وقت‌شناسی و رعایت وقت انجام کار توجه و تأکید شده است. لذا در برخی مثل‌ها انسانی که سر وقت در سر کار حاضر نمی‌شود مورد سرزنش قرار گرفته است. همچنین توصیه می‌شود که صاحب کار در شب دست از کار بشوید و به خانواده پردازد و در صبح زود برای انجام کار از خانه بیرون برود. « گنجه اولدی بات، گونوز اولدی ایت » / شب که شد غروب کن، صبح که شد گم شو.

ضرب‌المثل	برگردان
باغ صاحیبی تَلَه‌سَه‌ده، اوزوم واختیندا پیتیشر. bâğ sâhibi tala sada ozum vâxtindâ yeti şar	اگر صاحب باغ عجله هم کند، انگور به موقعش می‌رسد.
کوله‌کلی‌هاوادا، پامبیغ آتمازلار. kulakli hâvâdâ pâmbiy âtmâzlâr	در هوایی که با وزش باد همراه است، پنبه نمی‌اندازند.
سَک‌گیز گون عوموره، دوققوزگون چالیشماغ لازیمدی. sakgiz umura doquzgun çalışmâğ lâzimdi	به خاطر هشت روز زندگی، نه روز باید کار و تلاش کرد.

شب عروسی، عروس در خانه نمی ماند، شب بهار، جنازه آدم مرده. (یعنی هرکاری در موقعش باید انجام شود)	طوی گنجہ سی گلین ائوده قالماز، یاز گنجہ سی اولی. tuy gejası galin eoda qâlmâz yâzgeja si uli
تا باد نخوابیده، محصول (خرمن شده) را هوا کن.	یئل یاتمامیش، سوروغوی سؤور. yel yâtmâmiş suroğuy sur
سنگی که از پشت سر پرتاب شود، به پاشنه می خورد. (کاری که سر وقت انجام نشود، نتیجه اش مطلوب نمی شود)	دالدان آتیلان داش، تُوپوغا دَیر. dâldân âtilân dâş topuyâ dayar
فرصتی که گذشت، به دست نمی آید.	کِنچَن واختا، آل ئیتیشمَز. kečan vâxtâ al etişmaz
شب که شد غروب کن، صبح که شد گم شو.	گنجہ اولدی بات، گونوز اولدی ایت geja uldi bat gunuz uldi et
دیر آمده زود هم می رود. (در مورد فردی گفته می شود که دیرتر از همه سر کار حاضر می شود و زودتر از آن‌ها کار را تعطیل می کند.)	گنج گلیب، تَزَدَه گدیر. gej galib tezda gedir
جو را ریخته جلوی سگ، استخوان را گذاشته جلوی اسب.	آرپانی تُوکُوب ایتین قاباغینا، سوموگی آتیب آتین قاباغینا. ârpâni tokub etin qâbâyinâ somogi âtib âtin qâbâyinâ

۲-۴. ثروت

میل به کسب ثروت و سرمایه و افزایش سود یکی از عناصر و مؤلفه‌های انگیزه‌بخش جهت تمایل انسان به کار و تلاش به شمار می‌رود. به همین خاطر برخی معتقدند انگیزه بهبود شرایط و موقعیت اقتصادی می‌تواند منجر به تغییر رفتار و تلاش در فرد شود (نک. فاستر، ۱۳۷۵: ۲۱۵). اگر در چارچوب نگاه ماکس وبر به این موضوع نگریسته شود همچنانکه شکل‌گیری سرمایه‌داری در برخی جوامع غربی در نوعی خاصی از نگرش و جهان‌بینی دینی پروتستانی ریشه دارد که در آن بر لزوم توجه به کار و تلاش جهت کسب روزی تأکید می‌شود می‌توان گفت در فرهنگی که کسب سود و ثروت به مثابه یک امر مثبت تلقی شود و میل به افزایش سرمایه و ثروت وجود داشته باشد بستر و زمینه لازم جهت تلاش و کار و در نتیجه، رشد و توسعه اقتصادی بیشتر فراهم خواهد بود.

مقوله ثروت در ضرب‌المثل‌های ترکی آذری در بخشی از ضرب‌المثل‌های ترکی آذری بازتاب یافته است (۱۵ مورد/ ۶/۶۳ درصد). بررسی این ضرب‌المثل‌ها نشان می‌دهد که در فرهنگ عامه این جامعه زبانی، نگرش مثبتی به کسب ثروت، سود و سرمایه وجود دارد و فقر مورد نقد و نکوهش قرار گرفته است. در یکی از ضرب‌المثل‌ها آمده است که «واردان ضرر گلمز» / از ثروت و دارایی ضرر نمی‌رسد. کسب سرمایه و ثروت می‌تواند برای فرد و جامعه منبع قدرت باشد و در نتیجه کسی که پول داشته باشد، قدرت هم دارد / «زری اولانین، زُورو دا اولار».

اگرچه در مثل‌های ترکی آذری نگرش مثبت به ثروت بازتاب یافته است اما در این فرهنگ بر ضرورت به دست آوردن ثروت از راه درست و حلال و زوال ثروت بادآورده و بدون تلاش و کوشش اشاره شده است. بنابراین هر ثروتی واجد ارزش نیست و چه بسا کسانی که ثروت به دست آورده‌اند اما این ثروت از مسیر نادرست و حرام کسب شده است.

اغلب ضرب‌المثل‌های این بخش، حاوی مضامینی با نگرش مثبت به مقوله ثروت هستند اما تنها در سه ضرب‌المثل، نگرش منفی نسبت به ثروت وجود دارد. در یکی از مثل‌ها اشاره شده است که سرانجام فقر و ثروت اندوزی یکی است. «وارلیغین سونی نان، یوخسولوغون سونی، بیردی» / پایان ثروت اندوزی با پایان فقر، یکی است. و در ضرب‌المثل دیگری اشاره شده است که ثروت همیشه کارساز نیست و نمی‌تواند ضامن آرامش و خوشبختی فرد باشد. چه بسیار افرادی که ثروتمند هستند اما از آن بهره‌ای نمی‌برند و ثروت، مایه بدبختی و زحمت آنان می‌شود. «آدامین قیزیل دان تَشتی اولسون، آما ایچینه قان قُوسسون نه فایداسی وار؟» / آدم طشت طلا داشته باشد اما در آن خون استفرغ کند، چه فایده؟.

ضرب‌المثل	برگردان
پولوغدا، پول سوز لوغا، پول ساخلا. poluydâ pul suz luyâ pul sâxlâ	در زمان پولدار بودن، برای زمان بی‌پولی، پول نگه دار.
حلالا مالا، زاولا یوخدی. (یا) دوز مالا زاولا یوخدی. hâlâlmâlâ zâvâl yoxdi	ثروت و مال حلال، زوال ندارد.
زَرگَر توکانینین، تُوْزیدا قِیزیل اُولار. zargar tukanin tuzidâ qizil ular	دکان زرگر، گرد و خاکش هم طلاست.
واردی پولون، هاممی قُولون، یُوخدی پُولون، آچیغدی یُولون. vârdi pulun hâmmi qulun yoxdi pulun âciydi yulun	اگر پول داری همه غلامت هستند، اگر پول نداری راهت باز است.

وارلینین خُوروزودا، یومورتد یار. vârlinin xuruzudâ yumurted yâr	ثروتمند، خروشش هم تخم می‌گذارد.
یئلَن دولت اُولان یِلکنه نه قالار. yeilnan dolat olân yelnana na qâlâr	کسی که با استفاده از باد به مال و ثروت برسد، با وزش باد چیزی نمی‌ماند. (ثروت‌های بادآورده، به همان راحتی که به دست آمده، سرانجام از دست خارج می‌شود.)

۲-۱-۵. دوراندیشی و تدبیر در کار

دوراندیشی و تدبیر در کار از جمله مؤلفه‌های فرهنگ کار است که در ۳۶ مورد (۹۲/۱۵ درصد) از ضرب‌المثل‌های ترکی آذری بازتاب پیدا کرده است. در این دسته از مثل‌های ترکی همواره بر لزوم آینده‌نگری و توجه به سرانجام کار و دقت در چگونگی انجام کارها توصیه شده است. داشتن هدف و توجه به حاصل‌شدن نتیجه مطلوب در کار از جمله مصادیق دوراندیشی در حوزه کسب و کار به شمار می‌رود. در فرهنگ عامه و مثل‌های ترکی آذری از فرد خواسته می‌شود که اگر کاری را شروع می‌کند به نتیجه و عاقبت آن فکر کند لذا بی‌هدف‌بودن و عدم توجه به نتیجه‌بخش بودن کارها مورد سرزنش قرار گرفته است.

عدم تمرکز در انجام کار و نیمه‌تمام رها کردن کارها و یا انجام ناقص همزمان چند کار با یکدیگر از جمله مواردی است که در مثل‌های ترکی آذری، نقد و نکوهش شده است. در ضرب‌المثلی آمده است که «ایکی پیره باخان، چئری قالار» / کسی که در یک لحظه به دو طرف نگاه می‌کند، لوچ می‌ماند. این مثل در زمانی به کار می‌رود که فردی از یک کار به کار دیگر می‌پرد و یا می‌خواهد همزمان چند کار را با هم انجام دهد اما در انجام کار دقت لازم را ندارد.

باید توجه داشت که هر کاری، شیوه و تدبیر خاصی را می‌طلبد، لذا کننده کار باید در انجام کار تدبیر لازم را اتخاذ کند و اگر چنانچه تلاش لازم جهت انجام کار صورت پذیرد، نتیجه مطلوب محقق خواهد شد. به همین خاطر در ضرب‌المثل ترکی آذری گفته شده است که «آت وئرمه‌میش، کیفته ایسته‌مه» / تا گوشت نداده‌ای، کوفته نخواه.

ضرب‌المثل	برگردان
آخیری فنا اُلان ایشی، هئج باشداما. âxiri fanâ olân eşi heç bâşdamâ	کاری که پایش بیهوده و فناست، شروع نکن.
آز یه، همیشه یه. âz ye hamişa ye	کم بخور، همیشه بخور.

دیگ سنگین دیر به جوش می آید. (کار بزرگ دیر به ثمر می‌رسد.)	آغیر قازان گنج قاینار âyr qâzân gej qâyânâr
چنان لقمه‌ای بردار که بتوانی آن را ببلعی.	اِئله تیکه گُتور کی، اوتا بیلک‌سن. ela tika goturki utâ bilasan
کار را شروع نکرده، آخرش را بسنج.	ایشی باشدامامیش، آخرین دوشون eši bâšdâmâmiš âxirin dušun
هرکاری یک راه دارد.	هر ایشین بیر یولی وار har ešin biryuli vâr
هر چه بریسی، همان را می‌بافی.	هر نه ائیرسون اُونیدا تُوخیارسان. har na elsun onidâ toxiyârsân
خدیجه نمی‌میرد، عاقبت نوه و نتیجه‌اش را می‌بیند.	اُولَمَز خدیجه، گُورَر نوه نتیجه. olmaz xadija gorar nava natija
پایت را به اندازه لحافت دراز کن.	آیاق، اُوز یورقانوجاخ اُزاد. ayâq oz yurqânunjâx ozâd
روبا به خانه تعمیری (کاه‌گل شده) وارد نمی‌شود.	تولکی، سواخلی داما گیرمز. tolki sovâxli dâmâ girmaz

۶-۱-۲. تخصص و مهارت

مهارت و تجربه محوری از دیگر مؤلفه‌های مربوط به فرهنگ کار است که در ۳۱ مورد (۱۳/۷۱ درصد) از ضرب‌المثل‌های ترکی آذری بازتاب پیدا کرده است. در این دسته از ضرب‌المثل‌ها بر مهارت و تخصص‌گرایی و استفاده از تجربیات افراد کاربرد و ماهر در حوزه کسب و کار تأکید شده است و از سپردن کار به افراد بی‌تجربه و غیرمتخصص پرهیز داده شده است.

در فرهنگ عامه ترکی آذری، داشتن مهارت و حرفه در هر حوزه کاری، یک سرمایه بزرگ به شمار می‌رود. در برخی از مثل‌های ترکی، حرفه و مهارت در کار به خزانه و گنجینه پایان‌ناپذیر و طلای در دست تشبیه شده است. «صَنَعَت قُولدا قیزیل بیلر زیکدی» حرفه و صنعت مانند انگوی طلا در دست است. و داشتن حرفه و مهارت لازم در کار، عامل موفقیت و کامیابی انسان در زندگی است.

در ضرب‌المثل دیگری بر این نکته تأکید شده است که در کارها باید به توانایی و تخصص افراد توجه داشت؛ چرا که هر کسی در حیطه تخصص خود می‌تواند منشأ اثر باشد لذا نباید از کسی که در یک حوزه کاری مهارت و تخصص لازم را ندارد انتظار داشت که در آن حوزه موفق و تأثیرگذار باشد و چه بسا به دلیل عدم مهارت لازم موجب خسارت و نابودی وقت و سرمایه در کار شود؛ چرا که هر کسی را بهر کاری ساخته‌اند. «اینه ایشین جووالدوزؤرمز» / کار سوزن را جووالدوز نمی‌تواند انجام دهد.

احترام به تجربه بزرگان و افراد کاربلد و استفاده از تجربه خبرگان در حوزه کسب و کار از دیگر مضامین مرتبط با حوزه فرهنگ کار است که در ضرب‌المثل‌های ترکی آذری بازنمایی شده است. در فرهنگ عامه این جامعه زبانی، تجربه ریش‌سفیدان و خبرگان بسیار ارزشمند دانسته شده است. به همین خاطر گفته می‌شود «باشیمین توکون، دیرمان آغارتمامیشام کی» / موی سرم را در آسیاب سفید نکرده‌ام که.

برگردان	ضرب‌المثل
خواست ابروانش را درست کند، زد چشمانش را هم درآورد.	ایستەدی قاشین دوزلده، ویردی گوزونده چیخارتدی. istadi qâşin duzalda virdi gozunda çixârtıdı
اگر کلاه‌دوز بخواهد، از یک پوست، نه تا کلاه می‌دوزد.	پاپاخچنین گولی‌ولسا، بیر دریدن دوققوز پاپاخ تیگر. pâpâxçinin goliulsâ bir daridan doqquz pâpâx tıkar
حرفه و صنعت، سرمایه انسان است.	صنعت انسانین خزینه سیدی. sanat ensânin xazına sidi
دروگر خوب خرجش را از روی زمین به دست می‌آورد.	یاخچی بیچین چی، خرجین، یردن چیخاردار. yâxçi biçinçi xarjin yerdan çixârdâr
اسبت کزه است و کارت زار (فرد بی تجربه و خام).	آتین دایدی، ایشین زایدی. âtin dâydi işin zâydi
آدم باید آشپزی و کارش را بلد باشد.	آدام آشینى، ایشینی بيلمه لیدی. âdâm âşini işini bilma lidi
کسی که گریه کردن بلد نباشد، مرده‌اش را گور به گور می‌کند.	آغلاماغین باشارمیان، اولوشون تونبتین سالار. âylâmâyın bâşârmiyan olusun tonabtin sâlâr
کسی که به آوردن هیزم می‌رود، تبرش باید تیز باشد.	اودونا گندنین بالتاسی، ایتی اولار. odunâ gedani bâltâsi, iti olâr
کار را آهسته انجام بده، ولی ماهرانه انجام بده.	ایشی آستا گور، اوستا گور. işî âstâ gor ostâ gor
اژابه در گل مانده را، گاو نر پیر در می‌آورد.	پالچیکا باتان آرابانی، قوجا اوکوز چیخاردار. pâlçiqâ bâtân ârâbâni qujâ avkuz çixârdâr
موش نشده، ته گونی را سوراخ نکن.	سیچان اولمامیش، چووال دیبی دلمه. siçân olmâmiş çuvâl dibi dalma

۷-۱-۲. فردگرایی

فردگرایی مثبت به معنی استقلال فردی و فردگرایی منفی یعنی خودمحوری و فرصت‌طلبی. در واقع، منظور از فردگرایی مثبت خوداتکایی و استقلال و استفاده از ظرفیت‌ها و توانایی فردی جهت انجام کار و فعالیت و عدم وابستگی به دیگری است. افرادی که واجد روحیه فردگرایانه و استقلال‌طلبی هستند حاضرند مسئولیت کار و اشتغال خود را بر عهده بگیرند و روی پای خود بایستند و بر اساس ظرفیت‌ها و توانایی‌های فردی خود امرار معاش کنند (نک. سید نورانی و وفایی یگانه، ۱۳۸۹: ۷۰). فردگرایی می‌تواند موجب بروز خلاقیت‌ها و استعداد‌های فردی شود و فرد را بر آن دارد تا روی پای خود بایستد و مسئولیت کار خود را بر عهده بگیرد.

این نوع از فردگرایی که گاه آن را مختص جامعه مدرن می‌دانند موجب تقویت و رشد و توسعه اجتماعی و اقتصادی جامعه می‌شود. اما «در جامعه سنتی، فردگرایی با خودمحوری، یکسان انگاشته می‌شود و مورد نکوهش قرار می‌گیرد» (آزادارمکی، ۱۳۹۲: ۲۶).

بررسی ضرب‌المثل‌های ترکی آذری نشان می‌دهد فردگرایی در قالب مفاهیمی همچون عدم وابستگی فرد به دیگری، خوداتکایی و مسئولیت‌پذیری، از جمله ارزش‌هایی است که در ۲/۲۱ درصد از ضرب‌المثل‌ها بازنمایی شده است (۵ مورد)

برگردان	ضرب‌المثل
هرکس به همسایه امیدوار شود، شب بی‌شام می‌ماند.	قُونشیا اُمودی اُولان، گَنجه شام سیز قالار. qunšiyâ omudi olan geja şâm siz qâlâr
دست خود آدم، جیب خود آدم	آدامین اُوز آلی، اُوز کیسه سی âdâmin oz ali oz kisa si
آدم باید چاره‌ساز خودش باشد.	آدام گرک اُوزی اُوزنه بیرچاره قیلا âdâm garak ozi uzna bir çâra qilâ
به مال مردم چشم ندوز، خودت پول در بیاور، خودت هم بخور.	اِئل مالینا گُوز تیکمه، اُوزون قازان، اُوزون ینه. elmâlinâ goz tikma ozun qâzân ozun ye
چوپان، جورابش را خودش می‌بافد.	چُبان، جُورابین اُنزِی تُوخیار. čobân jurâbin ozi toxiyâr

۸-۱-۲. تقدیرگرایی

تقدیرگرایی از دیگر مؤلفه‌های مربوط به کار است که در حدود ۲/۲۱ درصد از ضرب‌المثل‌ها ترکی آذری بازتاب پیدا کرده است. تقدیرگرایی به معنی پذیرش و تسلیم در برابر آنچه در آفرینش برای انسان مقدر و

محقق شده است و نباید نارضایتی و گله‌ای از وضع موجود داشت (نکو آزاد ارمکی، ۱۳۹۲: ۲۲-۲۳). این نوع نگاه می‌تواند تأثیر منفی بر حوزه فرهنگ کار، هم در ابعاد فردی و هم در ابعاد اجتماعی بر جای بگذارد. این نگرش اگر چنانچه در جامعه تسری داشته باشد می‌تواند مانع توسعه و در نتیجه ایستایی، عقب‌ماندگی، توقف، رکود و عدم مسئولیت‌پذیری در برابر شکست‌ها و کاستی‌ها و اشتباهات و نواقص موجود باشد. زیرا در چارچوب نگرش تقدیرگرایانه، موفقیت و شکست‌ها به بخت و اقبال نسبت داده می‌شود (نک. موسوی بازرگانی، ۱۳۸۶: ۷۴).

بررسی ضرب‌المثل‌های ترکی آذری نشان می‌دهد که در این دسته از ضرب‌المثل‌ها اگرچه گاهی عاملیت انسان نادیده گرفته شده و به تسلیم شدن در برابر تقدیر اشاره شده است اما آنچه برجسته‌تر است نگرش منفی نسبت به تقدیرگرایی و تأکید بر اراده و عاملیت انسان در تعیین و تغییر سرنوشت و نقش انسان در زندگی است.

۱-۸-۱-۲. تقدیرگرایی

برگردان	ضرب‌المثل
خداوند یک گونی پول دارد یک گونی خاکستر، هرروز به پشت یکی بار می‌کند.	آلاهین بیر چووال پولی وار، بیرچووال کولی، هرگون بیرنین دالینا میندیرر âllâhin bir çuvâl pulivâr, birçuvâl koli, hargun birinin dâlinâ mindirar
جایی که خداوند نمی‌دهد، بنده چه کار کند؟	آلاه ورمینده، بنده نینه سین؟ âlâh verminde banda nina sin?

۲-۸-۱-۲. نفی تقدیرگرایی

برگردان	ضرب‌المثل
خداوند فرموده: از تو حرکت، از من برکت	آلاه دئمیش: سن نن حرکت، من نن برکت âlâhdemiş san nan harakat man nan barkat
هرچه بکاری همان را درو می‌کنی.	هر نه اگر سن، اونی بیچرسن har na akarsan unibiçarsan
خداوند به کوهش نگاه می‌کند، برف می‌دهد.	آلاه داغینا باخار، قار وئرر âlâh dâyinâ bâxâr qâr verar

۳. نتیجه‌گیری

در این مطالعه تلاش شد تا با استفاده از روش تحلیل محتوای ضرب‌المثل‌های محلی، چگونگی بازنمایی فرهنگ کار در فرهنگ شفاهی و ادبیات عامه ترکی آذری بررسی و تحلیل شود. از نگاه نگارندگان، فرهنگ و ارزش‌ها و انگاره‌های یک جامعه، به مثابه ناخودآگاه جمعی، در ادبیات عامه، قابلیت انعکاس دارند. پدیدآورندگان ضرب‌المثل‌ها برای انتقال ساده‌تر مفاهیم و باورها و خواسته‌ها از فردی به فرد دیگر، این تعبيرات و سنت‌های گفتاری را خلق کرده‌اند و در نتیجه از خلال این مثل‌ها می‌توان به مهم‌ترین ترجیحات، ارزش‌ها و باورهای جامعه دست یافت. لذا با تمرکز بر ضرب‌المثل‌های ترکی آذری، مؤلفه‌های فرهنگ کار در قالب مقوله‌های کلان مربوط به فرهنگ کار استخراج گردید.

بر اساس نتایج پژوهش کار، تلاش و همت در فرهنگ آذری‌زبانان از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است و همیشه به عنوان عامل پویایی جامعه معرفی شده است. با دقت در این ضرب‌المثل‌ها می‌توان رد پای سخنان و اندیشه‌های حکیمان و بزرگان را نیز یافت. بنابراین، این ضرب‌المثل‌ها به عنوان پل ارتباطی میان نسل‌های جدید و قدیم، گزاره‌ها و مؤلفه‌های فرهنگی، اجتماعی و تاریخی را به نسل‌های جدید انتقال داده و به فرهنگ کارمحوری تشویق می‌کنند. ضرب‌المثل‌های ترکی آذری به عنوان یک عنصر فرهنگی و ادبی، ارزش‌ها و رفتارهای اخلاقی مهمی را در جامعه به تصویر می‌کشند که از طریق آن‌ها ارزش‌هایی همچون کار و تلاش، مشارکت، نظم و اعتنا فرصت و سایر ارزش‌های فرهنگی و اجتماعی منتقل می‌شود. این مطالعه نشان داد از میان مؤلفه‌های مربوط به فرهنگ کار، به ترتیب، مؤلفه اهمیت به کار و تلاش، نظم و قاعده در کار، دوراندیشی و آینده‌نگری، تخصص‌گرایی و مهارت‌محوری، کسب ثروت و سرمایه، مشارکت و کار گروهی، فردگرایی و خوداتکایی و تقدیرگرایی، در ضرب‌المثل‌های ترکی آذری بازتاب پیدا کرده‌اند. این مؤلفه‌ها با فرهنگ کار و کارآفرینی و توسعه همساز هستند.

مؤلفه‌های فرهنگ کار در ضرب‌المثل‌ها

مؤلفه‌ها	فراوانی
اهتمام به کار و تلاش	۳۸٪
نظم و قاعده در کار	۱۶٪
دوراندیشی و آینده‌نگری	۱۶٪
تخصص‌گرایی و مهارت‌محوری	۱۴٪
کسب ثروت و سرمایه	۷٪
مشارکت و کار گروهی	۴٪
فردگرایی و خوداتکایی	۲٪
تقدیرگرایی	۲٪

فرهنگ کار در فرهنگ عامه آذری به عنوان یک مجموعه از ارزش‌ها، باورها و اصولی تشریح می‌شود که در زندگی روزمره و تعاملات اجتماعی افراد این جامعه نقش دارد. این فرهنگ کار به شکل‌های مختلف در ضرب‌المثل‌ها، سنت‌های زبانی و گفتاری و ادبیات عامه ترکی بازنمایی شده است و این خود بر این دلالت دارد که در این فرهنگ، کنشگران جامعه بر تلاش، پشتکار، و جدیت در کار تأکید دارند. از طرفی همین سنت‌های شفاهی می‌تواند در نهادینه‌سازی فرهنگ کار و تلاش در جامعه نیز تأثیرگذار باشد. با توجه به شناخت کلی از جامعه آذری زبان، این اقوام همواره به عنوان افرادی متمرکز بر کار و تلاش شناخته شده‌اند. میزان عدم اشتغال و بیکاری در استان‌های آذری زبان، که در رتبه‌های پایین‌تری قرار دارند، نیز به عنوان یک عامل نمایان‌گر فرهنگ کار و تلاش در این جامعه برشمرده می‌شود. این نکته نشان می‌دهد که ارزش‌های مرتبط با پشتکار، انگیزه برای بهبود وضعیت شخصی و اجتماعی و همچنین توجه به اهمیت کار و تلاش در زندگی، از جمله مواردی است که به طور گسترده در فرهنگ عامه آذری بر آن‌ها تأکید شده است. این باورها و ارزش‌ها در زندگی روزمره افراد آذری زبان به صورت عمیق تجسم می‌یابند و در طول تاریخ به اشکال مختلفی در ادبیات، آثار هنری، و محافل اجتماعی به نمایش درآمده‌اند. از این رو، فرهنگ کار در فرهنگ عامه آذری زبان‌ها به عنوان یکی از شاخصه‌ها و ارکان مهم در زندگی اجتماعی و فرهنگی این جامعه تلقی می‌شود که نه تنها بر رفتارها و اعمال افراد، بلکه بر تمامی زوایای زندگی آن‌ها تأثیر می‌گذارد.

نتایج این پژوهش، یافته‌های بسیاری از پژوهش‌های پیشین را که اغلب با اتکا بر رویکردی کلان‌نگر و ذات‌گرایانه، بر وجود ضعف فرهنگ کار در جامعه ایران و انعکاس این فرهنگ در ادبیات عامه تأکید دارند و برخی ویژگی‌های منفی مانند روحیه تبلی و فقدان وجدان و مسئولیت‌پذیری و تکروری را از ویژگی‌های هویتی انسان ایرانی می‌دانند (نک. پیران، ۱۳۸۴؛ قاضی‌مرادی، ۱۳۸۹) تأیید نمی‌کند. البته باید توجه داشت در برخی از ضرب‌المثل‌ها نگرش مثبت نسبت به تقدیرگرایی یا نگرش مثبت نسبت به تقدیرگرایی بازتاب پیدا کرده است که این مؤلفه‌ها با فرهنگ کار و توسعه سازگاری ندارد اما آنچه در این میان برجسته به نظر می‌رسد بازتاب بیشتر مؤلفه‌های مثبت فرهنگ کار در ضرب‌المثل‌های ترکی و آذری است.

تمرکز بر فرهنگ عامه و محلی نشان می‌دهد که در فرهنگ و ضرب‌المثل‌های ترکی آذری به عنوان بخشی از فرهنگ جامعه ایرانی، نگرش مثبتی به کار و تلاش، نظم و توجه به زمان، مشارکت و همبازی و دیگر مؤلفه‌های فرهنگ کار وجود دارد و در نتیجه، این فرهنگ با توسعه سازگاری دارد. نتایج این دست از پژوهش‌ها می‌تواند به بخشی از پرسش‌های ما در باب چیستی فرهنگ عامه ایرانیان و ابعاد فرهنگ کار در جامعه ایرانی و نیز نسبت آن با مقوله توسعه پاسخ دهد. از طرفی، توسعه مطالعات محلی در زمینه فرهنگ عامه و چگونگی بازتاب فرهنگ کار در ضرب‌المثل‌های دیگر فرهنگ‌های محلی و بررسی مقایسه‌ای مثل‌های اقوام مختلف ضمن آنکه می‌تواند برجستگی‌ها و شاخصه‌های فرهنگی و

جوامع مختلف فرهنگی را تا اندازه‌ای آشکار سازد، زمینه رسیدن به تصویری نسبتاً روشن از چگونگی هویت ایرانیان را نیز فراهم می‌کند.

منابع

- آزاد ارمکی، تقی، ترکرانی، مجتبی، و حق‌ندری، ایرج (۱۳۹۲). تحلیل کیفی نگرش توسعه‌ای در ادبیات عامیانه: با تأکید بر ضرب‌المثل‌های لری. جامعه‌شناسی نهادهای اجتماعی، (۱۱)، ۳۴-۹.
- احمدی، سیروس (۱۳۹۱). بررسی فرهنگ کار و عوامل مؤثر بر آن. جامعه‌شناسی کاربردی، ۲۳(۲)، ۴۰-۲۱. doi: 20.1001.1.20085745.1391.23.2.2.7.۲۱-۴۰،
- ازکیا، مصطفی و پاک سرشت، سلیمان (۱۳۷۷). فرهنگ توسعه در ادبیات کرد. نامه علوم اجتماعی، ۱۲(۱۲)، ۴۱-۲۵.
- پیران، پرویز (۱۳۸۴). نظریه راهبرد و سیاست سرزمینی جامعه ایران. اندیشه ایرانشهر، ۶(۴)، ۳۴-۲۲.
- جعفری، مصطفی و حبیبی، محمد (۱۳۸۱). فرهنگ کار. تدبیر، (۱۲۵)، ۷۰-۷۳.
- حاجی محمدیاری، رقیه (۱۳۹۵). تجلی کار و یادگیری در سنت‌های گفتاری. فرهنگ مردم ایران، ۹(۲۸-۲۹)، ۱۶۸-۱۴۹.
- دلاور، علی (۱۳۹۵). مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی. تهران: رشد.
- دهقانی باغی، آسیه، رضایی‌منش، بهروز، و رشیدی، محبوبه (۱۳۹۷). فرهنگ سازمانی در آینه ضرب المثل‌های فارسی، مدیریت سازمانهای دولتی، ۶(۳)، ۴۸-۳۱. Doi: 20.1001.1.2322522.1397.6.0.12.1
- راجردی، و، و دومینیک، ج.آ (۱۳۸۴). تحقیق در رسانه‌های جمعی. ترجمه کاووس سیدامامی. تهران: سروش و مرکز تحقیقات مطالعاتی و سنجش برنامه‌ای صدا و سیما.
- روشه‌گی (۱۳۹۲). تغییرات اجتماعی. ترجمه منصور وثوقی. تهران: نشر نی.
- ساداتی پایین رودپشتی، سید یوسف، و حاجی تبار، عاطفه (۱۳۹۹). تحلیل محتوای کتاب‌های درسی مطالعات اجتماعی پایه سوم و چهارم دوره ابتدایی در خصوص جهت‌گیری فرهنگ کار. پیشرفت‌های نوین در روان‌شناسی، ۳(۲۴)، ۴۳-۲۴.
- ساروخانی، باقر، و قبادی، علیرضا (۱۳۸۶). روایت اجتماعی-فرهنگی قصه‌های ترکمنی. مطالعات ملی، ۸(۱۳)، ۱۱۹-۱۳۶.

بازتاب فرهنگ کار در ضرب المثل های ترکی آذری (ص ۴۸-۷۲)----- سید جواد طاهر اجارود و همکاران ۷۱

سبحانی نژاد، مهدی، و همایی، رضا (۱۳۸۳). میزان توجه به نگرش فرهنگ کار در کتابهای درسی دوره راهنمایی کشور. دانشور رفتار، ۱۲(۱۵)، ۱-۲۰.

سریع القلم، محمود (۱۳۸۶). فرهنگ سیاسی ایران. تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی. سلیمی، محمد حسین (۱۳۷۲). مدیریت کار و تأثیر آن در ارتقاء فرهنگ کار. نخستین سمینار علمی و پژوهشی تکامل فرهنگ کار. موسسه کار و تامین اجتماعی .

سید نورانی، سید محمدرضا، و وفایی یگانه، رضا (۱۳۸۹). فرهنگ کارآفرینی. ماهنامه مهندسی فرهنگی، ۵(۴۶-۴۷)، ۴۶-، ۶۸-۷۵.

ظاهری عبدوند، ابراهیم (۱۳۹۷). بازنمایی فرهنگ کار و کارآفرینی در ضرب المثل های بختیاری. فرهنگ و ادبیات عامه، ۶(۲۴)، ۱۹-۴۵. Doi: 20.1001.1.23454466.1397.6.24.4.1.

عربی، سید هادی، و شیخیانی، حمزه (۱۳۸۹). فرهنگ کار و نگرش های جوانان (مطالعه موردی شهر قم). اسلام و علوم اجتماعی، ۲(۴)، ۱۶۴-۱۴۳.

عزّتی، فاطمه (۱۳۹۱). مؤلفه های سنتی کار در ادبیات شفاهی. فرهنگ مردم ایران. ۲۸(۲)، ۶۰-۴۵.

فاستر، جرج. م. (۱۳۷۵). جوامع سنتی و تغییر ساختی. ترجمه مهری ثریا. تهران: مرکز پژوهشهای بنیادی وزارت ارشاد.

فرهادی، مرتضی (۱۳۸۸). انسان شناسی یاریگری. تهران: نشر ثالث.

قاضی مرادی، حسن (۱۳۸۹). پیرامون خودمداری ایرانیان. تهران: آمه.

کدیور، جمیله (۱۳۷۴). اقتدارگرایی از منظر فرهنگ عامه. فصلنامه راهبرد، ۸(۳)، ۴۴-۱۳.

گیدنز، آنتونی (۱۳۷۳). جامعه شناسی. ترجمه منوچهر صبوری. تهران: نشر نی.

مجتبوی نائینی، سید مهدی (۱۳۷۲). فرهنگ اصطلاحات کار و تامین اجتماعی. تهران: موسسه کار و تأمین.

محسنی، منوچهر، و جاراللهی، عذرا (۱۳۸۲). مشارکت اجتماعی در ایران. تهران: آرون .

محمدی، عبدالله (۱۳۹۷). گلگشتی در ادبیات شفاهی آذربایجان ایران. اردبیل: خط هشت.

معیدفر، سعید (۱۳۸۵). اخلاق کار و عامل مؤثر بر آن در کارکنان ادارات دولتی. رفاه اجتماعی، ۶(۲۳)، ۳۲۱-۳۴۱.

۷۲ فصلنامه ادبیات و زبان‌های محلی ایران زمین، دوره ۱۴، شماره ۴، پیاپی ۴۶، زمستان ۱۴۰۳

ملکی، بهنام (۱۳۹۱). ضرب‌المثل‌های اقتصادی. حافظ، (۹۴)، ۹-۱۲.

موسوی بازرگانی، جلال (۱۳۸۶). مؤلفه‌های کارآفرینی. تهران: رویش.

نراقی، حسن (۱۳۸۰). جامعه‌شناسی خودمانی. تهران: نشر اختران.

نهادندی، مریم، و مقدم اصل، مریم (۱۳۹۵). بررسی تطبیقی عوامل مؤثر بر فرهنگ کار در ایران و چهار کشور آسیایی. علوم اجتماعی، ۲۵(۲)، ۱۷۱-۲۰۹. doi: 10.22054/qjss.2018.29112.1724.

Smith, A. & Noble, C. (۲۰۰۴). The Impact of Organizational Chang. *Journal of Training & Development*, Vol. 8 (2), 94-110.